

Niklas Jensen-Eriksen

Globaalia yrityshistoriaa Suomessa

Niklas Jensen-Eriksenin katsaus perustuu Helsingin yliopistossa 4.12.2013 pidettyyn yrityshistorian professorin juhlaluento.

Yrityshistoria syntyi hämmennyksestä, uteliaisuudesta, kiihkosta ja kiistelystä. Akateemisena oppialana se on teollisuusyhteiskunnan lapsi. Industrialismi ja maailmankaupan ekspansio synnyttivät 1800- ja 1900-luvulla kolossaalisia yrityksiä, ensin Ison-Britannian, Saksan ja Yhdysvaltain kaltaisiin suurmaihiin ja sittemmin muualle. Mahtavimpia ja tunnetuimpia näistä oli John D. Rockefellerin Standard Oil -trusti, joka 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa hallitsi lähes koko Yhdysvaltain öljyteollisuutta.¹

Liiketoimintaa oli toki harrastettu ennenkin, mutta modernit suuryritykset olivat niin keskeisiä instituutioita, että niitä ei voinut jättää huomiotta. Aikalaisten mieleen nousi kysymyksiä: Miksi ja miten suuryritykset olivat syntyneet? Miksi toiset yrittäjät onnistuivat ja toiset eivät? Miten yritykset muuttivat toiminnallaan muuta yhteiskuntaa ja se taas niitä? Mitä yrityshistorian kehityslinjoista voi oppia?

Kyse ei ollut pelkästään juurien etsimisestä, vaan yhtä lailla yrkymyksestä ymmärtää omaa

aikaa. Kapitalismi ja markkinatalousjärjestelmä tuntuivat olevan koko ajan liikkeessä. Uusia talouselämän aloja ja työpaikkoja syntyi, yritykset kasvoivat, kehittyivät ja muuttivat muotoaan, monet kaatuivat ja katosivat kokonaan. Mikään ei tuntunut olevaan tasaista ja harmaata. Tunnettu taloustieteilijä Joseph Schumpeter totesi vakaan kapitalismin olevan määritelmällinen mahdottomuus.²

Syntyi kahdenlaista kirjallisuutta: yrityksistä alettiin kirjoittaa sekä kiitokuvamaisia sankaritarinoina että kiivaita kritiikkejä. Jättikonsernien perustajat olivat näkökulmasta riippuen joko kaukonäköisiä visionäärejä tai viekkaukella ja vääryydellä pääomia kasanneita rosvoparoneita. Yhdysvallat tunnetaan suurkapitalismin maana, mutta vähemmän tunnettua on, että sieltä on aina löytynyt myös jättiyritysten kritikoita. Vapaassa maassa he saivat äänensä kuuluviin, ja monet valitsivat maalikseen juuri Rockefellerin ja hänen sukunsa. Molemmat sanataiteen lajit jatkavat edelleen elämäänsä, mutta tilaa on löytynyt myös syvällisemmälle ja korkeatasoisemmalle yrityskentän historiaan puretuvalle tutkimukselle. Aihehan on tärkeä: vauraat nyky-yhteiskunnat on rakennettu pääosin juuri liike-elä-

1. Ks. esim. Ron Chernow, *Titan. The Life of John D. Rockefeller*. Sr. Vintage Books 1999.

2. "A contradiction in terms". Thomas K. McCraw, *Creating Modern Capitalism. How Entrepreneurs, Companies, and Countries Triumphed in Three Industrial Revolutions*. Harvard University Press 1997, 2, 533.

män tuottaman vaurauden varaan. Vaurauden, jota se ei ole kuitenkaan tuottanut yksin, vaan osana muuta yhteiskuntaa.

Oppialan institutionalisoituminen vauhdittui, kun Titanic upposi neitsytmatkallaan mukanaan amerikkalainen liikemies ja poliitikko Isidor Straus puolisoineen. Muutama vuosi onnettomuuden jälkeen pariskunnan pojat lahjoittivat Harvardille varat, joiden turvin perustettiin erinäisten viivästysten jälkeen vuonna 1927 maailman ensimmäinen yrityshistorian oppituoli Isidor Straus Chair of Business History.³ Alan kansainvälisesti tunnettuin professori on edelleen olemassa. Helsingin yliopistoon perustettu Casimir Ehrnrooth -professori ei siis ole ilmiönä ainekertainen, vaan nimikoprofessoreilla on perinteitä.

Yrityshistorian professori nähtiin 1920-luvun Yhdysvalloissa osana liikkeenjohdon koulutusta, mitä tarkoitusta se osittain palvelee edelleenkin monissa maailman kauppakorkeakouluissa. Ensimmäiseksi professoriksi valittu, kanadalaisista syntyperää ollut N. S. B. Gras uskoi vahvasti, että yrityshistorian tuntemus antaisi nuorille liikemiehen aluille heidän urallaan tarpeellista perspektiiviä. Grasin mukaan esi-isiemme tärkein osa ei ole maan alla, vaan elää keskuudessamme.⁴

Yrityshistorian ylivoimaisesti tunnetuin tutkija on yhdysvaltalainen Alfred D. Chandler Jr. (1918–2007). Hän tarkasteli erityisesti suuryritysten strategioita ja organisoitumista. Chandler laati rohkeita yleistyksiä, joita luettiin sekä alalla että sen ulkopuolella ja jotka stimuloivat uutta tutkimusta eri puolilla maailmaa. Myöhemmät tutkijat ovat tosin epäilleet, että Chandlerin tärkeimpien tutkimuskohteiden, ammattijohtajien vetämien suurten yhdysvaltalaisen teollisuusyritysten, vaiheet eivät sittenkään kelpaa kansainväliseksi mittatikuksi. Pikemminkin nämä konsernit olivat leimallisesti oman aikakautensa ja maansa tuotteita. Samaan hengenvetoon he ovat kuitenkin tunnustaneet Chandlerin ehkä suurimman saavutuksen: hän pyrki löytämään

vastauksia perustavanlaatuisiin liike-elämää koskeviin kysymyksiin, eikä tyytynyt tarkastelemaan vain yksittäisten yritysten vaiheita erillisinä ilmiöinä.⁵ Näin hän nosti yrityshistoriasta käydyin keskustelun uudelle tasolle ja osoitti sen merkityksen muulle tiedeyhteisölle ja yhteiskunnalle.

Monitieteinen ala

Yrityshistorioitsijat muodostavat vireän ja moninaisen tutkijayhteisön, jonka piirissä tarkastellaan liiketoimintaa, talousjärjestelmiä, yrittäjyyttä sekä yritysten ja muun yhteiskunnan välisiä suhteita pitkällä aikavälillä. Yhdysvalloissa yrityshistoria akateemisena alana syntyi kaupakorkeakoulujen piirissä, mutta monissa muissa maissa sen juuret ovat enemmänkin historian tutkimuksen ja yhteiskuntatieteiden maaperässä. Yrityshistorian kansainvälisten konferenssien osallistujakunta on edelleen akateemiselta taustaltaan kirjava. Alalla on ”avoin arkkitehtuuri”, kuten tämänhetkinen Isidor Straus -professori Geoffrey Jones on todennut.⁶ Eri puolilta lähteneitä tutkijoita on hakeutunut Business History -lipun alle, ja lisäksi yrityshistoriaa valottavia tutkimuksia kirjoittavat usein ihmiset, jotka eivät miellä itseään kyseisen tieteenalan edustajiksi.

Monitieteistä yhteistyötä helpottaa se, että yrityshistorioitsijoilla on käytössään yhteinen ”kieli”, jota suomalaisenkin tutkijan kannattaa käyttää sen sijaan, että viljelee vain kotimaisia erikoisilmauksia. Strategia, kysynnän ja tarjonnan laki, kannattavuus, investoinnit, protektio-

3. Barry E.C. Bootham, A Theme Worthy of Epic Treatment. N.S.B. Gras and the Emergence of American Business History. *Journal of Macromarketing* 21 (2001), 67.

4. Bootham 2001, 64.

5. Geoffrey Jones, Marco H.D. Leeuwen & Stephen Broadberry, The future of economic, business, and social history. *Scandinavian Economic History Review* 60 (2012), 226–227, 233.

6. Jones, Leeuwen & Broadberry 2012, 227. Toteamus on Jonesin kirjoittamasta artikkelin osasta.

nismi, taloudellinen liberalismi sekä monet muut käsitteet ja teoriat ovat tutkijoille tuttuja heidän kotimaastaan riippumatta. Niiden avulla oma tutkimus muuttuu ulkomaisillekin läpinäkyväksi ja siten kiinnostavammaksi. Kun yhteinen aines on tunnistettu, myös kansainvälisesti kiinnostavat kansalliset eroavaisuudet tulevat paremmin esille. Miksi kehitys tässä maassa tai näissä muutamassa poikkesi yleisestä linjasta? Onko tarvetta muuttaa yleisiä teorioita? Yhtä maata tai pientä maaryhmää koskevalla tutkimustuloksilla voi siis olla annettavaa kansainväliselle keskustelulle. Maantieteellisesti perifeerisessä maassa tehtävän tutkimuksen ei tarvitse olla perifeeristä, eikä se sitä usein olekaan.

Yrityshistoriantutkijat voivat murskata taloutta koskevia stereotyyppioita ja teorioita sekä kyseenalaistaa muoti-ilmiöitä ja siten kannustaa ihmisiä monipuolisempaan ajatteluun. Historia on eräänlainen talouden tutkimuksen ”laboratorio”, kuten professori Sakari Heikkinen korosti juhluennossaan.⁷

Yrityshistorian tutkijat pureutuvat usein laajaa yleisöä kiinnostaviin teemoihin, kuten globalisaatiokausiin, talouselämän säätelyyn ja yrittäjyyteen. Chandler pureutui lähinnä yritysten sisäiseen maailmaan, mutta viime vuosikymmeninä hänen seuraajansa ovat vilkuilleet yhä enemmän niiden ympärille. Yrityshistoriasta on tullut aikaisempaa laajempi ja monimuotoisempi tieteenala,⁸ jonka merkitys on kylmän sodan päätyttyä korostunut. Arvostetun yhdysvaltalaisutkijan Murray L. Weidenbaumin osuvan tiivistelmän mukaan silloin siirryttiin supervaltojen aikakaudesta supermarkkinoiden kauteen. Weidenbaum ei silti väheksynyt hallitusten roolia. Hänen mukaansa liikeyritys ja valtion virasto ovat modernin yhteiskunnan vaikutusvaltaisimpia instituutioita. Siten niiden välisten suhteiden tutkimus on yrityshistorian tärkeimpiä sektoreita.⁹

Uusimman globalisaatiokauden aikana ikivanha keskustelu yksityisten ja yhteisten etujen yhteensovittamisesta on saanut uutta vauhtia, ja

viime vuosien talouskriisit ovat kiihdyttäneet väittelyä entisestään. Taloutta pohtivat nyt nekin, jotka eivät siitä ennen olleet kiinnostuneita. Markkinoiden ja valtion välisten rajapyykkien sijaintipaikasta taistellaan jatkuvasti. Suomen talouspolitiikan tärkeimpiin vaikuttajiin pitkään lukeutunut Sixten Korkman totesi paljon huomiota herättäneessä teoksessaan, että ”yksilön vastuun ja kollektiivisen toimivallan välistä rajaa koskeva kiista on politiikan olennainen sisältö”. Taloustieteilijä Korkmanin mukaan ”nykyisyyden ymmärtäminen edellyttää historian tunteamista”.¹⁰ Talouden ja muun yhteiskunnan välisten siteiden historiallinen tutkimus ei ole vain kiinnostavaa, vaan suorastaan välttämätöntä.

Kasvuala

Yrityshistoriaa on vaikea tutkia rajoitetusti kansallisessa kontekstissa, ulkopuolelle vilkuilematta. Talous itsessään on globaali ilmiö, sillä kansainväliset suhdanteet, teknologian kehitysaskeleet, sodat ja poliittiset valtasuhteet vaikuttavat usein ratkaisevasti sen kehitykseen yksittäisissäkin maissa. Esimerkiksi Markku Kuisma on todennut, että ”[s]uomalaisen metsäteollisuuden juuret eivät löydy Suomen metsistä”,¹¹ vaan alan kehitys heijastelee Länsi-Euroopan kysyntää, teknologisia muutoksia ja ylipäättään Suomen kytkemistä osaksi maailmantaloutta.

Suomalaisen yrityshistoriallisen tutkimuksen juuret ulottuvat pitkälle. Kirjoittajat ovat jo vuosikymmeniä tarkastelleet yritysten vaiheita –

7. Sakari Heikkinen, Epäpuhtaan talouden tiede. *Historiallinen Aikakauskirja* 110 (2012), 218.

8. Philip Scranton & Patrick Fridenson, *Reimagining Business History*. The Johns Hopkins University Press 2013, 34.

9. Murray L. Weidenbaum, *Business and Government in the Global Marketplace*. Sixth edition. Prentice Hall 1999, xvix, 5.

10. Sixten Korkman, *Talous ja utopia*. Docendo 2012, 35, 36.

11. Markku Kuisma, *Metsäteollisuuden maa. Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620–1920*. 2. korjattu painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2006, 25.

usein niiden itsensä toimeksiannosta. Parhaimmillaan on syntynyt ammattilaisten laatimia korkeatasoisia tutkimuksia,¹² mutta niiden lisäksi yritykset ovat julkaisseet runsaasti kiiltokuva- maisia teoksia, joissa on varottu puretumasta arkaluontoisin aiheisiin. Ne eivät yleensä kerro mitään syvällisempää tilaajayrityksen vaiheista, mikä nykyisin usein liikemaailmassakin ymmärretään. Markku Kuisman ja Jorma Ahvenaisen kaltaiset tutkijat osoittivat, että on olemassa vaihtoehto: korkeatasoinen yrityshistoria, joka tyydyttää sekä tilaajan tarpeen ymmärtää omia vaiheitaan että vastaa akateemisen tutkimuksen ihanteita. Yhdessä Riitta Hjerppen ja eräiden muiden kanssa he nostivat viime vuosisadan loppupuolella suomalaisen yrityshistorian uudelle tasolle.

1990-luvulta lähtien suomalaista yrityshistoriantutkimusta (jota kutsutaan myös liiketointimintahistoriaksi) on voinut luonnehtia kasvualaksi, erityisesti Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa. Tutkimushankkeille on löytynyt kiitettävästi rahoitusta sekä Suomen Akatemian kaltaisilta tiederahoittajilta että yksityisiltä yrityksiltä. Näiden tutkimushankkeiden myötä on syntynyt uusia kansainvälisesti suuntautuneita tutkijasukupolvia, joiden jäsenistä osa vaikuttaa liiketaloustieteen kaltaisten lähialojen piirissä.

Ehrnrooth-oppituoli on sijoitettu Helsingin yliopiston humanistiseen tiedekuntaan, jossa on viime vuosina tarkasteltu esimerkiksi Paloheimon- ja Serlachius-sukujen historiaa, liikepankkien ja metsäteollisuuden vaiheita, osuustoimintaa, liike-eliittejä ja niiden siteitä muihin vaikutusvaltaisiin yhteiskunnallisiin ryhmiin, kansallisia ja kansainvälisiä kartelleja, Sveaborgin rakentamisen moninaisia taloudellisia vaikutuksia sekä *Päivälehdien* ja *Helsingin Sanomien* historiaa liikeyrityksenä. Tutkijat ovat laatineet teoksia, jotka ovat syvällisiä, mutta eivät vaikeaselkoisia, perusteellisia, mutta eivät puuduttavia. Humanistisen tiedekunnan erityisvahvuutena on kyky analysoida talouden ja yhteiskunnan muiden sektorien välistä vuorovaikutusta.¹³ Uudet aja-

tukset syntyvät usein tieteiden rajapinnalla. Elinkeinoelämän syvällisen ymmärtämisen kannalta on hyvä, että yhdessä suunnassa rajan toiselta puolelta löytyy syvällistä kulttuurin ja yhteiskunnan ymmärrystä. Joyce Appleby korostaa kapitalismin historiaa kuvaavan tunnetun teoksensa ensimmäisessä luvussa toistuvasti, että kyseessä on yhtä lailla kulttuurillinen kuin taloudellinen järjestelmä.¹⁴

Paljon on tehty, mutta kosolti on vielä tekevä. Tiedämme esimerkiksi yllättävän vähän Suomen yrityselämän vaiheista toisen maailmansodan jälkeiseltä ajalta. Vielä 1950-luvulla metsäteollisuuden osuus Suomen viennistä oli 80 prosenttia ja 1970-luvun alussakin yli puolet.¹⁵ Uuden vuosituhannen alkuun mennessä maahan oli syntynyt useita kansainvälisesti kilpailukykyisiä elinkeinoelämän aloja. Miten ja miksi tämä tapahtui?

Tiedotusvälineissä ja myös tutkijoiden julkaisuissa on toistuvasti esitetty makrotason synteesejä sotakorvauksien seurauksista, elektroniikkateollisuuden synnystä, valtion teknologiapolitiikan vaikutuksista ja muista keskeisistä kehityskuluista. Monet tulkinnoista eivät kuitenkaan perustu kunnan tutkimukseen, vaan pikemminkin aikalaisten oletuksiin ja telelogisiin tulkin-toihin. Osa niistä on hivellyt kansallista itsetuntoa: Nokia-Suomessa luotiin kuvaa maasta, jossa on aina innolla sovellettu uutta teknologiaa. Hehkuttajat unohtivat, että jopa maan perinteik-

12. Kehityslinjoja on tarkasteltu useissa julkaisuissa Ks. esim. Jorma Ahvenainen, *Yrityshistorian kirjoittaminen*. Oy Finn Lectura Ab 1994, 20–39; Markku Kuisma, *Företagshistoria som Finlands historia. Utmaningar och möjligheter inom företagshistorisk forskning på 1990-talet. Historisk Tidskrift för Finland* 77 (1992).

13. Ks. Capitalism, State & Society -tutkimusverkoston sivut, <http://blogs.helsinki.fi/capitalism-and-society/> (14.5.2014).

14. Joyce Appleby, *The Relentless Revolution. A History of Capitalism*. W.W. Norton & Company 2010, 4, 20, 25–26.

15. Niklas Jensen-Eriksen, *Läpimurto. Metsäteollisuus kasvun, integraation ja kylmän sodan Euroopassa 1950–1973*. SKS 2007, 203.

käin ja vahvin elinkeinoelämän haara eli metsäteollisuus toimi 1900-luvun loppupuolelle asti ulkomaisen teknologian varassa ja vei ulkomaille pääosin raaka-aineita ja puolivalmisteita. Suomen valuuttakurssipolitiikka ajautui 1900-luvulla kerta toisensa jälkeen konkurssiin, mutta vuosisadan lopussa taloustieteilijät keksivät, että epäonnistumisten sarja olikin heijastellut eräänlaista kansallista vientivetoista kasvustrategiaa.¹⁶ Hyvinvointivaltion taas kerrotaan olevan osa Suomen taloudellista(kin) menestystarinaa. Olisi tärkeää selvittää, miten kooltaan ja vaikutuksiltaan laaja ja moninainen julkinen sektori on tarkkaan ottaen vaikuttanut Suomen talouden kehitykseen.

Huteraan todistusaineistoon perustuvilla tulkinnoillakin on merkitystä, sillä niiden pohjalta tehdään nykypäivän ja tulevaisuuden politiikkaa. Yrityshistorialla tutkimusalana on keskeinen rooli näiden ja monien muiden kansallisten ja kansainvälisten stereotyyppien purkajana. Lähdemateriaalista ei ole puutetta. Mikkelissä sijaitsevan Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkiston kaltaisissa paikoissa on valtavasti tutkimatonta arkistoaineistoa. Yrityshistorian tutkija voi hyödyntää myös monia muita lähderyhmiä ja niihin pureutumalla luoda aikaisempaa syvällisempää kuvaa talouden kehityksestä ja sen suhteesta muuhun yhteiskuntaan.

Suomea tutkiessaan yrityshistorioitsija osallistuu myös kansainväliseen keskusteluun. Monet maan talouden keskeiset piirteet, kuten kartellien vahva rooli, yritysten välinen laajamittainen yhteistyö, eliittiverkostojen asema yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, ydinvoiman rakentaminen, taloudellinen nationalismi, nopea vientiveton talouskasvu itsenäisyyden aikana sekä (tai erityisesti) Neuvostoliitto-Venäjänsä läheisyys tekee Suomi-casesta myös kansainvälisesti kiinnostavan. Jos kotimaa tuntuu liian pieneltä, voi aina tutkia yhteispohjoismaisia, kontinentaaleja tai globaaleja kehityslinjoja, kuten monet suomalaistutkijat ovat tuloksetta tehneet.¹⁷

Historiantutkijoiden piirissä usein toistetun, brittiroomaanista lainatun sanonnan mukaan ”menneisyys on vieras maa, jossa asiat tehdään toisin”. Monet menneisyyden huolenaiheet ovat silti nykypäivän ihmisellekin tuttuja. 1950-luvulla talousmiehet murehtivat kenraali Konjunktuurin ja kenraali Kustannustason vaikutusta Suomen vientiin eli olivat huolissaan suhdannevaihteluista ja kilpailukyyn rapautumisesta. Samat seikat uhkaavat edelleen maan hyvinvointia. Yhtä tutulta tuntuvat 1950-luvun toiveet viennin monipuolistamisesta tai pelot siitä, että myynti valtakunnan itärajan yli saattaa yllättäen katketa poliittisista syistä.¹⁸

Suomen lähihistoriasta löytyy useita kiinnostavia tutkimusaiheita. Yksi, kansainvälisestäkin suosittu aihe,¹⁹ on yrittäjyys. Suomessa on tutkittu yksittäisiä entreprenöörejä ja yhtiöitä ja erityisesti suuria sellaisia, mutta ei yhtä paljon yrittäjyyttä pitkän aikavälin ilmiönä. Pientä ja keski suurta liiketoimintaa on tutkittu erityisen vähän. Aihe on nykypäivänkin näkökulmasta tärkeä. Yrittäjyyden merkitys on 2010-luvun Suomessa jälleen korostanut, mikä ei ole yllättävää, sillä ”usein juuri yhteiskunnan muutos- ja kriisivai-

16. Devalvaatiosta ja erilaisista selitysmalleista ks. Niklas Jensen-Eriksen, Luuserimarkka. Itsenäisen Suomen kansallisen valuutan epäkunnias historia. Teoksessa Niklas Jensen-Eriksen et al. (toim.) *Kansallinen kapitalismi, kansainvälinen talous*. Kustannusosakeyhtiö Siltala 2012.

17. Ks. esim. metsäteollisuuden piiristä Juha-Antti Lamberg et al., *The Evolution of Global Paper Industry, 1800–2050. A Comparative Analysis*. Springer 2012; Niklas Jensen-Eriksen, Industrial Diplomacy and Economic Integration. The Origins of All-European Paper Cartels, 1959–72. *Journal of Contemporary History* 46 (2011); Elina Kuorelahti, Control and Cooperative Capitalism. Governments and Nordic Timber Cartel 1918–1933. Esitelmä European Business History Associationin konferenssissa Glasgow'ssa 26.–28.8.2010.

18. Jensen-Eriksen 2007, 41, 146–157.

19. Walter A. Friedman & Geoffrey Jones, Business History. Time for Debate. *Business History Review* 85 (2011), 3–4; Franco Amatori, Business History. State of the Art and Controversies. *Revista de Historia Industrial* 18 (2009), 22, 26–27.

heisiin on liittynyt merkittävä pienyrittäjyyden lisääntyminen”.²⁰ Historiantutkimuksella on muutenkin tälle tematiikalle paljon annettavaa. Monet keskeiset kysymykset, kuten miksi ihmiset ryhtyvät yrittäjiksi ja miten he arvioivat riskejä, ovat ”enemmän ihmis- ja yhteiskuntatieteellisiä kuin taloustieteellisiä”, kuten ekonomisti Vesa Kannianen totesi muutama vuosi sitten.²¹

Toinen kiinnostava aihe on kylmän sodan yrityshistoria. Suomessa se hahmotetaan yleensä idänkaupan eli Suomen ja Neuvostoliiton välisen kaupan historiana. Tämä vaihto nähdään leimallisesti bilateraalisena ilmiönä, vaikka Moskovassa se lienee näyttäytynyt myös tai erityisesti osana neuvostoviranomaisten pyrkimystä modernisoida maansa taloutta ja murtaa NATO-maiden perustamaa CoComin nimellä tunnettua kaupapaarta.²² Suomen idänkaupan historia ei ole vain kotimaista tai bilateraalista historiaa. Kylmän sodan aikana ja sen jälkeenkin tämä on usein unohdettu. Kansallista julkisuutta ja sittemmin myös historiakuvaa ovat hallinneet Kekkonen ja muut poliitikot.

Idänkaupan historiaan kytkeytyy kolmas tärkeä tema eli Suomen metalli- ja konepajateollisuuden synty ja kasvu globaaliksi toimijaksi. Itensä teknologiateollisuudeksi uudelleennimennyt ala on nykyisin Suomen elinkeinoelämän keskeinen sektori. Miten se syntyi? Miten teknologian tuoja muuttui sen tuottajaksi? Miten suomalaisyritykset murtautuivat maailmalle?

Neljäs (mutta ei viimeinen) tärkeä tutkimusaihe ovat talouden ja politiikan verkostot. Chandler kuvasi *Cooperative Managerial Capitalism* -käsitteellä talousmallia, jonka keskeinen piirre on yritysten ja muiden talouden toimijoiden välinen keskinäinen yhteistyö.²³ Suomi kartelleineen ja muine verkostoineen on hyvä esi-

merkki tällaisesta järjestelmästä. Helsingin yliopiston tutkimusprojektit ovat löytäneet taloudesta lukemattomia aikaisemmin tuntemattomia kartelleja, liittoutumia ja verkostoja. Ne liittyvät usein saumattomin sitein yhteiskunnan muihin poliittisiin, suku-, ystävyys- ja kulttuuri-verkostoihin. Tämän kaltaiset siteet eivät ole vain 1800- tai 1900-luvun ilmiö, eikä yrityshistoriallisen tutkimuksen tarvitse muutenkaan keskittyä ainoastaan viimeisen kahden vuosisadan tutkimiseen.

Suomessa(kin) riittää siis tutkittavaa. Yrityshistoria on kuitenkin globaali tutkimusala, vaikka tarkastelun kohteena olisi pääosin yhden maan talous. Yrityshistorioitsijan on sekä tunnettava kansainvälisen keskustelun tila että tehtävä laadukasta empiiristä tutkimusta. Ehrnrooth-oppituolin kannalta tilanne on ihanteellinen. Alan piirissä tutkitaan yhteiskunnan keskeistä sektoria, uutta voi rakentaa aikaisempien tutkijapolvien luomalle vahvalle pohjalle ja voi toimia osana vireää tutkijayhteisöä. Eikä tutkittava lopu. Siitä pitää huolen yrityshistorian professori Thomas K. McCraw'n ikiliikkujaksi²⁴ kutsuma kapitalismi, joka muuttaa jatkuvasti muotoaan.

20. Ahvenainen 1994, 52.

21. Vesa Kannianen, Yrittäjyyden taloustiede. Katsaus ja arviointeja. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 103 (2006), 324.

22. Niklas Jensen-Eriksen, CoCom and neutrality. Western export control policies, Finland and the Cold War, 1949–58. Teoksessa Sari Autio-Sarasma & Katalin Miklóssy (toim.) *Reassessing Cold War Europe*. Routledge 2011.

23. Alfred D. Chandler Jr., *Scale and Scope. The Dynamics of Industrial Capitalism*. The Belknap Press of Harvard University Press 2004 (alkuteos 1990).

24. McCraw 1997, 533.